

REPORTAGE Op zoek naar uilenterritoria in het Noordhollands Duinreservaat

Arend praat al veertig jaar met bosuilen

Bosuilen in het Noordhollands Duinreservaat hebben het zwaar door de aanwezigheid van de havik en de boommarter. Arend de Jong (74) monitort hun territoria al sinds 1982 op geheel eigen wijze. „Meneer, kunt u nog één keer een uil nadoen?”

Castricum ■ Verscholen in hun capuchons speuren kindergezichten zo bleek en rond als de maan het donkere bos af. De kale boomtakken tekenen zich als een stelsel van bloedvaten af tegen de melkachtige wolkenlucht van deze avond. Het bos druipt nog na van de hoosbui van zojuist. De wind zingt tussen de bomen. Maar het barre januariweer kon deze groep van een stuk of veertig vaders, moeders, opa's, oma's, kinderen en andere individuen op zoek naar bosuilen niet weerhouden om deze vrijdagavond op te rukken naar het Castricumse duingebied.

Overdonderd

Aanvankelijk lijkt uilenroeper en excursieleider Arend de Jong (74) – bril aan een touwtje rond de nek, de ronde glazen vol druppels – een beetje overdonderd door de grote groep belangstellenden die ondanks de barre weersomstandigheden is komen opdagen bij het verzamelpunt. Op het afgesproken begintijdstip – half acht – zeikt het werkelijk uit de lucht boven de parkeerplaats van restaurant Johanna's Hof.

Omringd door toehoorders in veelal praktische kleding veegt Arend de regen uit zijn grijze baard. „Ik schrik hier een beetje van, de stress begint al te komen.” Een stem afkomstig uit een blauwe regenjas praat hem moed in. „Komt wel goed!”

Het lijkt te helpen. Abrupt herpakt Arend zich door simpelweg te doen waarvoor iedereen is gekomen: zijn feilloze imitatie van de bosuil. Hij legt zijn hoofd in zijn nek en tuit de lippen. „Oe-hóeee, oe-hóeee”, klinkt het keihard ergens vanuit de diepte van zijn keel. Zwijgend staart iedereen hem aan. De sonore lokroep sterft weg in de duisternis, overstemd door het regenconcert. „Kom, we lopen richting het bospad.”

Bosuilen

Arend staat hier niet enkel voor zichzelf of ter vermaak van dit gezelschap een bosuil na te bootsen. Het enthousiast maken van kinderen voor de natuur is weliswaar een belangrijke drijfveer voor hem, maar zijn excursies dienen ook een wetenschappelijk doel. Het idee is dat eventueel aanwezige bosuilen in dit gebied antwoord geven in de veronderstelling dat Arend een concurrerende indringer is. Zodoende kan hij in kaart brengen hoe het er voor staat met de aantallen bosuilenterritoria – iets wat hij al sinds 1982 doet in het duingebied tussen het Noordzeekanaal en de Hondsbossche Zeewering.

Onder liefhebbers heeft hij er inmiddels bescheiden faam mee verworven. Zo was hij al te gast bij het radioprogramma 'Vroege Vogels'.

De grote vraag is of het deze avond ook zal lukken om contact te maken met de bosuil. Mogelijk zijn de uilen door het noodweer weggekropen in boomholtes. Arend zelf kruipt trouwens ook

een beetje in zijn schulp. „Ik kan niet garanderen dat we uilen gaan horen, maar we doen ons best.” Hij wijst om zich heen. „Vorig jaar waren hier drie verschillende territoria, maar ik weet niet of de uilen het hebben overleefd.”

Met getemperde verwachtingen loopt de meute in colonne in oostelijke richting over het donkere voetpad langs de Zeeweg. Het bos ademt de aardse geur van modder en vochtig hout. „Ik ben bang voor wolven”, zegt Silvy (6) vanuit het niks terwijl ze met haar laarsjes over de soppige grond stapt. Maar ze heeft oma aan haar zijde, en die stelt haar gerust. „Die zitten hier niet.”

Wachten

Bij de ingang van het bospad vat het gezelschap post. Arend tuit zijn lippen en herhaalt zijn bosuulimitatie. De natuur zwijgt, op de regen na. „Ze roepen niet meteen terug, we moeten even wachten. Die bosuil die hoort mij en denkt: Hé, een ander mannetje in mijn territorium, dat is gek. Dan wordt 'ie boos en beginnen zijn hormonen op te spelen. Dat zijn...”

„Alsof wij dat niet weten”, fluistert Jasmijn (10) tegen haar vriendin Marley (10) terwijl Arend aan de groep uitlegt wat hormonen zijn.

„Is er een verschil tussen het geluid van mannetjes- en vrouwtjesuilen?”, vraagt Martin, de vader van Jasmijn. Het is koren op de molen voor Arend, uit zijn keel klinkt onmiddellijk een vrouwtjesuul – „Ie-hie! Ie-hie!” – direct gevolg door een pasgeboren bosuil:

„Pss-shiet! pss-shiet!”

Een paar kinderen beginnen hem zachtjes na te doen. De echte bosuilen laten zich nog altijd niet horen. Arend spreekt van de Wet van Murphy. „Mijn gehoorapparaat is nat geworden, ik kan geen richting bepalen.” Toch blijft hij positief: „De verwachting is dat het zo stopt met regenen.”

Achterin maken enkele deelnemers zich los van de groep. „Ik zie

Bosuilen

De bosuil is de meest voorkomende uil van Nederland. Ze worden gemiddeld vier jaar oud, maar er zijn exemplaren bekend die de achttien haalden. Het zijn territoriale nachtdieren, ze paren normaal gesproken één keer per jaar. In het Noordhollands Duinreservaat zijn de boommarter en de havik belangrijke vijanden. De afgelopen decennia hebben bosuilen het daardoor moeilijk in dit gebied. Volgens gegevens van Arend de Jong waren er in 1992 nog 13 verschillende territoria in het gebied tussen het Noordzeekanaal en de Hondsbossche Zeewering. In 2022 telde hij nog maar 58 territoria.

Arend de Jong: „Ik kan niet garanderen dat we uilen gaan horen, maar we doen ons best.”

FOTO'S RONALD GOEDHEER

„Meneer, kunt u nog één keer een uil nadoen?”

Arend is aangenaam verrast door de grote opkomst ondanks het belabberde weer.

Bosuilen zijn nachtdieren.

ARCHIEFFOTO HANNA HIRSCH

„Mijn gehoorapparaat is nat geworden, ik kan geen richting bepalen”

„Bescherm altijd je ogen als een uil je aanvalt. Die proberen ze eruit te pikken”

de eerste al vertrekken, ik kan er ook niks aan doen. Vorige week in Marquette gaven de uilen ook geen antwoord.”

Spookachtig

Maar wederom komt er bijval uit de groep. „Het wordt al beter, Arend!”

Inderdaad lijkt de ergste regen inmiddels te zijn gevallen. „Oe-hóeee! Oe-hóeee!”, doet Arend nog maar een keer. De kinderen laten hun blikken in stilte langs de boomtoppen glijden. Plotseling klinkt ergens vanuit de duisternis een onmiskenbare, spookachtige kreet. Een jongetje met goede oren helpt Arend bij het vaststellen van de richting waaruit het geluid komt. „Daar!” En dan gebeurt het toch echt: Arend praat met een bosuil.

Een vader verpest de euforie die hoorbaar opstijgt uit de groep. „Is dat je collega?”, vraagt hij. Bij nader inzien geen ondenkbaar idee, maar gelukkig staat collega Henk van der Leest van Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland gewoon naast Arend.

De bosuil laat zich nogmaals horen vanuit de duisternis, de kinderen luisteren met open monden en grote ogen. Arend: „Wat een topuil.”

Plassen

Moeder Natuur blijkt deze avond op meerdere manieren te roepen. „Mama, ik moet plassen”, zegt een meisje. „Nou, loop maar mee dan”, antwoordt de moeder, waarna het duo verderop in de struiken verdwijnt.

„Kunnen we een stukje verder het bos in lopen, Arend?”, vraagt een vader.

„Nee, we moeten ons aan de regels van het PWN (duinbeheerder, red.) houden. Dit soort bertoerisme is nog net toegestaan, maar we mogen 's avonds het bos niet in. Ik heb geen ontheffing.”

Stel dat deze bosuil op de een of andere manier het besef ontwikkelt dat hij in de maling wordt genomen door veertig doorweekte mensen, zou hij dan boos worden? „Nou ja, boos, het is een reflex. Hij denkt dat er een ander mannetje in zijn territorium zit, en dan moet hij wel antwoorden. Daardoor weten wij waar ze zitten.”

Voor het geval één en ander toch onverhoopt mocht escaleren, geeft Arend de kinderen een tip mee. „Bescherm altijd je ogen als een uil je aanvalt. Die proberen ze eruit te pikken.”

Imiteren

Hoe is Arend eigenlijk ooit begonnen met het imiteren van bosuilen? „Ik ben opgegroeid in Sloten. In het Amsterdamse Bos hoorde ik ooit een paar mensen uit Utrecht die ook een bosuil nadeden. Toen dacht ik: 'Dat kan ik beter'. Ik heb een week geoeftend, en zo werd de leerling de meester.”

Waar komt zijn fascinatie vandaan? „Als je de natuur liefhebt, als dat in je zit, tja, dan vind je dit gewoon leuk. Ik communiceer met uilen, dat vind ik mooi.” Hij beschrijft wat één van zijn vroegste herinneringen moet zijn. „Als kind zat ik in bad en zag ik hoe een spin een web maakte. Ik was denk ik

een jaar of vier, kan je nagaan hoe dat is blijven hangen. Ik was altijd al met beesten in de weer.”

Arend

Het is eigenlijk te flauw om op te merken, maar de vraag laat zich niet bedwingen: Arend die uilen lokt – is dat niet, nou ja, grappig? „Haha, dat komt door mijn opa, die heeft mijn vader zo genoemd. En mijn vader was zo creatief om mij dezelfde naam te geven.” Het toeval of het lot, als daar een verschil tussen bestaat, deed de rest.

Als bijna iedereen in de auto is gestapt, loopt een paar ouders met een meisje nog even terug. Het kind komt voor hem staan, Arend plaatst zijn handen op zijn knieën en buigt voorover om haar te kunnen verstaan. „Meneer, kunt u nog één keer een uil nadoen?”

Arend recht zijn rug en tuit zijn lippen voor de laatste keer deze avond. „Oe-hóeee! Oe-hóeee!”

Het gezin wandelt voldaan naar de auto. „Het gaat om de intense beleving die kinderen kunnen hebben. Je kan allerlei didactische theorieën hebben”, zegt Arend – van beroep was hij amanuensis (assistent op natuur- of scheikundig of biologisch terrein, red.) op het Spinoza Lyceum in Amsterdam – „Maar de beleving is veel belangrijker. Twee jaar geleden kwam ik bij een excursie van het Wereld Natuur Fonds een mevrouw tegen. Die zei tegen me: 'Toen ik zo oud was als deze kinderen, ben ik ook een keer met u mee geweest'. Dat had ze haar hele leven onthouden. Dat is het grootste compliment dat ze me ooit had kunnen geven.”

Op zoek naar jonge leden door vergrijzing

Verschillende vogelwerkgroepen in de regio zijn door vergrijzing naarstig op zoek naar nieuwe, jonge leden. In andere seizoenen organiseren ze ook excursies naar bijvoorbeeld weidevogels en zangvogels. Kijk voor meer informatie op hun websites. Voor Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland: www.vwgmidden-kennemerland.nl. Voor Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland: www.vwgzkl.nl. Voor Vogelwerkgroep Alkmaar: www.vwgalckmaar.nl.